

теоретико-методологічний аналіз [Електронний ресурс] / А.І. Буханевич Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. – К. 2011. – 21с. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/>.

2. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики [Текст] / В. Парсонс / Пер. С англ. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 549 с.

3. Розвиток громадянського суспільства в Україні: аналіт. доп. [Текст] / В.М. Яблонський, П.Ф. Вознюк, Д.М. Горелов та ін.; за ред. О.А. Корнієвського, М.М. Розумного. – К.: НІСД, 2015. – Сер. «Громадянське суспільство». – Вип. 2.– 60 с.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Лисенко І. В., Лисенко А. М.

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків*

Оперативно-розшукова діяльність щодо протидії тероризму в сучасних умовах, пов'язана з опрацюванням значної кількості інформаційних потоків, яке включає в себе роботу з великими обсягами інформації. Враховуючи це, істотним фактором, що впливає на ефективність боротьби зі злочинністю є правильно організоване інформаційно-аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності. Однак, як свідчить практичний досвід, інформаційно-аналітичне забезпечення за цією лінією роботи здійснюється на неналежному рівні у зв'язку з наявністю певних недоліків організаційного характеру. До таких недоліків, насамперед, відносяться: недосконалість системи збору інформації, недоліки її накопичення та використання.

Ефективність протидії тероризму залежить від рівня обізнаності суб'єктів оперативно-розшукової діяльності про кримінальні процеси, що відбуваються на території оперативного обслуговування, тобто від рівня інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності. Без наявності достатнього обсягу інформації вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності буде носити несистемний, випадковий характер. З метою недопущення такого становища, кожен окремих працівник оперативного підрозділу з моменту початку своєї служби вживає заходів щодо пошуку та використання різноманітних джерел отримання інформації, яка характеризує оперативну обстановку. Уся одержана оперативними працівниками інформація повинна аналізуватися, фіксуватися та накопичуватися з метою зручності її використання у спеціальних справах та автоматизованих інформаційних системах.

Разом з тим, у практичній діяльності спостерігаються значні недоліки в організації інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності щодо протидії тероризму, насамперед, на тактичному рівні. До головних таких недоліків можна віднести неспроможність окремих оперативних працівників одержувати актуальну оперативно-розшукову інформацію про підготовку даних злочинів та причетних до цього осіб, визначати джерела вірогідного одержання інформації, невміння здійснювати правильну оцінку вже одержаної інформації та використовувати її найбільш ефективним шляхом. Причинами існування зазначених недоліків є недостатній досвід роботи за даною лінією як оперативних працівників, так і їх керівників. Це створює значні складнощі при підготовці нових оперативних працівників, що досить часто зумовлене відсутністю компетентних та досвідчених наставників. Основним призначенням наставників є надання допомоги в адаптуванні нових оперативних працівників у підрозділі та використанні отриманих ними під час навчання знань безпосередньо у практичній діяльності.

Основним елементом інформаційно-аналітичного забезпечення виступає інформація. Так, відсутність інформації про злочин не дозволяє ефективно та

цілеспрямовано виявляти та документувати його. У ст. 1 Закону України «Про інформацію» інформація визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Як стає зрозумілим з даного визначення, законодавець обрав у якості основного критерію віднесення відомостей та/або даних до інформації спроможність бути збереженими на матеріальних носіях або відображеними в електронному вигляді, тобто в документах, на електронних носіях інформації, в електронних мережах тощо.

Оперативно-розшукова інформація є різновидом загальної інформації та відрізняється від неї своїм призначенням, яке відображається у її назві. У теорії оперативно-розшукової діяльності існують різні підходи до визначення поняття терміну «оперативно-розшукова інформація». Аналізуючи погляди провідних вчених, можна зробити висновок, що оперативно-розшукова інформація відрізняється від інших видів інформації за наступними критеріями: 1) суб'єктом отримання, яким виступають виключно працівники оперативних підрозділів; 2) змістом, тобто вона повинна містити відомості про злочинну діяльність, пов'язані з нею події та осіб, до неї причетних; 3) способом отримання, тобто вона має бути отриманою за допомогою заходів та методів оперативно-розшукової діяльності.

Ми підтримуємо думку Г.О. Душейко, який цілком вірно вважає, що в системі інформаційного забезпечення правоохоронних органів за ознаками новизни і періодичності надходження необхідно розрізняти два види оперативно-розшукової інформації: 1) первинні дані, тобто раніше невідома інформація, що становить оперативний інтерес; 2) інформація, що перевірена, накопичена, врахована внаслідок здійснення оперативно-розшукових заходів і пристосована для використання в боротьбі зі злочинністю. Наведені види оперативно-розшукової інформації розрізняються між собою за новизною змісту інформації та послідовністю її отримання оперативними працівниками. Взаємозв'язок первинної та наступної оперативно-розшукової інформації полягає у тому, що перша з них завжди підлягає перевірці та уточненню оперативними працівниками за допомогою проведення певних заходів, у тому числі оперативно-розшукових, у результаті чого ними одержуються – другий вид інформації.

Під час проведення дослідження нами було встановлено, що у процесі організації та здійснення оперативно-розшукової діяльності щодо протидії тероризму, оперативним працівникам не складало великих труднощів отримати первинну оперативно-розшукову інформацію про факти вчинення злочинів. Однак після одержання первинної оперативно-розшукової інформації про злочини, у 56% оперативних працівників у подальшому виникали складнощі з отриманням більш детальної інформації про механізм та обстановку їх вчинення, осіб причетних до їх вчинення.

У процесі організації та налагодження інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності за розглядуваною лінією роботи найважливішу роль відіграє своєчасне та правильне визначення джерел надходження інформації про терористичну діяльність. Такий підхід обумовлений тим, що здійснення будь-яких дій (перевірка, обробка, аналіз, накопичення тощо) з отриманою оперативно-розшуковою інформацією має другорядне значення по відношенню до її безпосереднього отримання. Отримання інформації є початковим етапом інформаційно-аналітичної роботи, тільки з нього можуть починатися будь-які дії з інформацією, в інший же спосіб провадити їх неможливо. Зазначимо, що отримання оперативно-розшукової інформації є найскладнішою елементом роботи у системі інформаційно-аналітичного забезпечення та у деякій мірі залежить від фактору везіння.

З метою отримання оперативно-розшукової та іншої інформації про терористичну діяльність оперативний працівник повинен визначити вірогідні джерела її надходження. З приводу використання в оперативно-розшуковій діяльності різноманітних джерел отримання інформації О.М. Бандурка цілком влучно зазначає, що: «коли оперативний працівник виявляє намір скористатись якимось джерелом інформації, він повинен уявити його наявні і потенційні можливості, допустимі межі використання, ступінь надійності такого джерела

інформації. Оперативний працівник сам вибирає конкретні форми пошуку інформації залежно від цілей і завдань, поставлених перед ним, а також залежно від ситуації, яка складається».

Під час провадження оперативно-розшукової діяльності щодо протидії тероризму нерідко у оперативних працівників виникає нагальна необхідність у підвищенні рівня своєї обізнаності про особистості терористів, їх зв'язки, місце, спосіб підготовки або вчинення злочину та інші обставини. Наше дослідження показало, що з цією метою ними використовувалися наступні джерела інформації: автоматизовані інформаційно-пошукові системи правоохоронних органів (22 %); обліки та інформаційні системи інших державних установ (26 %); обліки осіб, причетних до вчинення злочинів (24 %); матеріали кримінальних проваджень та архівних кримінальних справ (5 %); неавтоматизовані інформаційні обліки (справи) (14 %); матеріали оперативно-розшукових справ (7 %) та інші (2 %).

Слід зазначити, що при організації інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності щодо протидії тероризму немає сенсу враховувати такий принцип, як достатність джерел інформації, адже обсяг отриманої оперативно-розшукової інформації не може бути завеликим. Пошук джерел інформації та їх використання щодо протидії тероризму повинні здійснюватися цілеспрямовано, на систематичній основі. Такий підхід повинен забезпечити постійне надходження оперативно-розшукової інформації до оперативних підрозділів з метою здійснення ефективного спостереження за криміногенними процесами, що відбуваються за даною лінією роботи, та своєчасного виявлення злочинів, що готуються, встановленню осіб, що готують або вчинили злочин, розшуку осіб, що переходять від органів дізнання, слідства, суду.

Незалежно від того, з якого джерела одержана оперативно-розшукова інформація про злочин, оперативний працівник повинен здійснювати її аналіз, при цьому необхідно співвідносити інформацію, одержану з різних джерел, між собою з метою встановлення невідповідностей в їх змісті та отримання нової більш достовірної інформації. П.Я. Мінка зазначає, що першочергова оцінка отриманих відомостей передбачає їх аналіз з позиції об'єктивності та корисності. Таку оцінку здійснюють оперативні працівники, які збирають відповідну інформацію, адже вони мають у своєму розпорядженні всі дані про саму оцінювану інформацію, а також про її джерело. Таким чином, відбувається аналітична робота, а оперативний працівник здійснює відповідно аналітичний пошук інформації. Схожу думку має і В.Б. Рушайло, який наголошує на тому, що діяльність оперативних підрозділів ... має поєднувати оперативний та аналітичний пошуки інформації, адже первинні дані, що були зібрані під час оперативного пошуку, систематизуються, доповнюються попередніми даними, співставляються з ними та узагальнюються для подальшого використання.

Під час організації інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності, як правило застосовується система подвійного аналізу одержаної інформації, що складається з її аналізу на тактичному рівні, який здійснюється безпосередньо оперативним працівником та керівником оперативного підрозділу, та аналізу на стратегічному рівні, який здійснюється працівниками підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки. Таким чином, усі інформаційні потоки в кінцевому підсумку стікаються до підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки, що створює належні умови для використання різноманітної інформації будь-яким підрозділом правоохоронного органу. Така система організації опрацювання інформації повинна забезпечувати міцне підґрунтя для інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності оперативних підрозділів.

Поряд зі збором та аналізом оперативно-розшукової інформації не менше значення має її накопичення та зберігання з метою недопущення втрачання важливих для оперативно-розшукової діяльності відомостей та подальшого їх зручного використання. Для забезпечення накопичення та зберігання оперативно-розшукової інформації вона систематизується та вноситься до автоматизованих інформаційно-пошукових систем, а також відповідних неавтоматизованих спеціальних обліків (справ), які ведуться

безпосередньо в оперативних підрозділах. Слід звернути увагу на те, що право оперативних підрозділів на створення і застосування автоматизованих інформаційних систем має законодавче закріплення. Вказане право передбачене п. 18 ч. 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», що є, на нашу думку, позитивним рішенням законодавця у регламентації організації оперативно-розшукової діяльності.

Необхідно зазначити, що використання працівниками оперативних підрозділів ресурсів різноманітних інформаційно-пошукових систем покликане сприяти підвищенню рівня інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності під час виявлення та попередження злочинів, виконання інших завдань оперативно-розшукової діяльності та доручень слідчого щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій у межах досудового розслідування злочинів.

Разом з тим, анкетування працівників оперативних підрозділів свідчить про те, що автоматизовані інформаційно-пошукові системи використовуються у практичній діяльності незадовільно. Так, 42 % опитаних відповіли, що отримували інформацію із вказаних систем лише з метою формального виконання вимог керівництва, а 38 % – взагалі не отримували такої інформації під час боротьби зі злочинністю.

Аналіз наукових досліджень та анкетування працівників оперативних підрозділів дозволили нам визначити основні причини низького рівня застосування даних автоматизованих інформаційно-пошукових систем, а саме: 1) складність та незручність отримання інформації із вказаних систем; 2) існування думки про низьке значення використання інформації, яка міститься в автоматизованих інформаційно-пошукових системах, для боротьби зі злочинністю; 3) відсутність знань про можливості автоматизованих інформаційно-пошукових систем; 4) відсутність навичок отримання інформації з розглядуваних систем.

Ми вважаємо, що в основі наведених причин лежать такі негативні явища у діяльності оперативних підрозділів, як: низький рівень професійної підготовки окремих працівників цих підрозділів, їх малий досвід практичної діяльності та самовпевненість щодо спроможності самостійно вирішувати завдання оперативно-розшукової діяльності, поверхове ставлення до виконання своїх обов'язків. Для вирішення цих проблем необхідне вжиття керівництвом правоохоронних органів заходів щодо організації в оперативних підрозділах практичних занять зі службової підготовки за участю як найбільш досвідчених оперативних працівників, так і працівників підрозділів інформаційно-аналітичної підтримки. Під час таких занять необхідно роз'яснити оперативним працівникам: можливості використання автоматизованих інформаційно-пошукових систем; яка саме інформація в них міститься; способи її отримання, а також важливість відповідального ставлення кожного окремого працівника до своєчасного та якісного внесення до даних систем отриманої оперативно-розшукової інформації.

ЦІННІСНІ ОСНОВИ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ ТА ЇХ ЗНАЧИМІСТЬ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Лім Л. А.

Київський університет права НАН України, м. Київ

На сьогодні не викликає сумніву те, що правова система не може існувати без моральних понять, таких як гуманізм, справедливість, совість, добро, честь і гідність, свобода і відповідальність. Як людина не знаходиться поза суспільством, так і право не є лише загальнотеоретичною, об'єктивно незалежною категорією.

Поняття правової системи дозволяє розглянути усю правову реальність в цілому, як таку, що знаходить свій вияв у різних сферах життєдіяльності держави та суспільства – як в правосвідомості, так і в законодавстві, і в юридичній діяльності. Із поглибленням і